

TEOSNIMIEN JA NÄYTTELYTEKSTIN MERKITYS
TAIDETEOSTEN JA NÄYTTELYKOKONAISUUDEN
OSANA

Katara Elina

Opinnäytetyö

Kuvataiteen koulutus
Kuvataiteilija (AMK)

2022

Kuvataiteen koulutus
Kuvataiteilija (AMK)

Tekijä	Elina Katara	Vuosi	2022
Ohjaaja(t)	Eija Rajalin		
Työn nimi	Teosnimien ja näyttelytekstin merkitys taideteosten ja näyttelykokonaisuuden osana		
Sivumäärä	26 + 2		

Opinnäytetyön keskeinen tavoite oli tarkastella kuvan ja sanan suhdetta kuvataiteilijan työssä teosten nimeämisessä sekä näyttelytekstin merkitystä taidenäyttelykokonaisuuden osana. Tutkimuskysymys oli, miten teksti vaikuttaa kuvaan kuvataiteen kontekstissa. Tarkastelussa oli, kuinka teksti voi toimia kuvan tekemisen lähtökohtana, millainen on tarinallinen kuva, kuinka teksti luo mieli- ja kielikuvia ja minkälainen on kuvan ja tekstin vuorovaikutus teosten katsojan kanssa.

Toiminnallisen osan muodosti näyttelykokonaisuus Kertomuksia kasveista ja ihmisistä, joka oli esillä Galleria Huudossa Helsingissä 24.6.–17.7.2022. Tutkimusaineisto koostui näyttelyä varten toteutetuista artefakteista, niihin liittyvistä teksteistä sekä luonnos- ja työskentelyprosessidokumentaatioista. Tutkimusmenetelmät olivat introspektio, itsereflektio ja retrospektio sekä osallistavan filosofian menetelmä. Teoreettisena viitekehyksenä toimi semioottinen analyysi ja jossain määrin myös fenomenologinen analyysi.

Keskeiset tulokset liittyvät kuvan ja sanan vuorovaikutuksen tapojen selkiytymiseen kirjoittajan omassa taiteellisessa työskentelyssä. Tuloksista selviää, että teokset ja näyttelyteksti vaikuttavat toisiinsa kehämäisesti, teksti luo kuvalle uusia ja joskus ristiriitaisia merkitystasoja, teksti voi toimia taideteoksen henkisenä kehyksenä ja lähtökohtana, hiljaisen tiedon merkitys konkretisoituu sanallistettaessa ja katsojan ja teoksen vuorovaikutus muistuttaa tekijän ja teoksen vuorovaikutusta teoksen tekovaiheessa.

Avainsanat	intertekstuaalisuus, kuvataide, nimeäminen, taideteokset, taidekokemukset, taidekäsitykset, taiteellinen työ
Muita tietoja	Opinnäytetyöhön liittyi yksityisnäyttely Galleria Huudossa Helsingissä 24.6.–17.7.2022.

Degree Programme in Visual Arts
Bachelor of Culture and Arts

Author	Elina Katara	Year	2022
Supervisor(s)	Eija Rajalin		
Title	Relevance of titles and exhibition text as part of artworks and art exhibition		
Number of pages	26 + 2		

The central aim of this thesis was to examine the relationship between image and text within the artist's practice in naming the artworks as well as the meaning of an exhibition text as part of an art exhibition. The research question was how text affects the image within the context of fine art. Analysis were made about text working as a starting point for an image, what kind of an image is a storylike image, how text can create mental images and metaphors and what is the interaction between the text, the image and the viewer of the artworks.

Activity-based element in this thesis resulted in an output which was an exhibition called Stories of Plants and People in Galleria Huuto, Helsinki 24.6.–17.7.2022. The research material consisted of artefacts made for the exhibition, texts linked to the artefacts and documentations of the sketches and the working process. The research methods included introspection, self-reflection, and retrospection as well as the method of participative philosophy. Semiotic analysis and to some extent phenomenological analysis served as the theoretical framework.

Essential results involve making clearer the ways image and word interact in the author's own artistic work. The results show that the works of art and the exhibition text interact in ouroboric way, text creates new and sometimes contradictory levels of meaning for the image, text can function as the artwork's mental frame and starting point, the meaning of tacit knowledge becomes concrete when it is put into words and the interaction between the viewer and the artwork resembles that of the artwork's and its author while making the work.

Key words	intertextuality, fine arts, nomination, works of art, art experiences, conceptions of art, artistic work
Special remarks	the thesis included solo exhibition in Galleria Huuto in Helsinki 24.6.–17.7.2022.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KUVAN JA SANAN VUOROVAIKUTUS	9
2.1	Semioottinen ja fenomenologinen näkökulma	9
2.2	Kuvien ja sanojen ominaispiirteistä ja yhteyksistä	9
2.3	Analyysi taideteoksen ja sen nimen vuorovaikutuksesta.....	10
3	KUVAN JA SANAN SUHDE KUVATAITEILIJAN TYÖSSÄ.....	13
3.1	Tekstit käytännön työssä	13
3.2	Työskentelyprosessin kuvaus esimerkitapauksen kautta.....	13
4	KERTOMUKSIA KASVEISTA JA IHMISISTÄ -NÄYTTELY.....	16
4.1	Valtasuhteita	16
4.2	Kertomuksia toisista.....	16
4.3	Valintoja suhteessa kehyskertomukseen	17
4.4	Tekijä kohtaa teoksensa	18
4.5	Teos kohtaa katsojan.....	19
5	POHDINTA	21
5.1	Tulosten tarkastelu ja yhteenveto.....	21
5.2	Oman oppimisen pohdinta.....	23
5.3	Jatkotutkimusaiheita	23
	LÄHTEET	25
	LIITTEET	26

1 JOHDANTO

Kuvataiteilijan ammattiin kuuluu paljon muutakin kuin taideteosten valmistamista. Taiteilija tarvitsee muun muassa kykyä tuottaa teoksiin ja työskentelyprosessiin liittyvää tekstiä. Tämä toteamus perustuu omiin kokemuksiini ja havaintoihini, joita on kertynyt parinkymmenen vuoden ajalta kuvataiteilijana toimimisesta. Useat kuvataiteilijat joutuvat ratkaisemaan ja määrittelemään kuvan ja sanan suhteen jollain tavalla käytännön työssään. Esimerkiksi teokset ja teoskokonaisuudet nimetään, ja monesti taiteilija kirjoittaa myös itse näyttelytekstin, jossa kuvaillaan näyttelyn sisältöä, avataan työskentelyprosessia ja taustoitetaan teoksia sekä liitetään teokset eri konteksteihin. Myös Kaisa Herrasen, Pia Hounin ja Sari Karttusen (2013, 86–87) tekemässä tutkimuksessa kuvataiteilijan ammattiroolista ja osaamistarpeista tulevaisuuden työelämässä käy ilmi, että monen kuvataiteilijan työnkuvaan kuuluu taiteesta kirjoittaminen. Tutkimuksen kyselyyn vastanneista taiteilijoista 17 % vastasi, että taiteelliseen työskentelyyn Suomessa kuuluu kirjoittamista taiteesta, ja 5 % vastasi, että kirjoittamista taiteesta kuuluu taiteilijan työhön ulkomailla.

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen kuvan ja sanan suhdetta kuvataiteessa ja kuvataiteilijan työssä oman taiteellisen työskentelyni kautta. Avaan taideteosten valmistusprosessia ja teoksiin liittyvien tekstien kirjoitusprosessia sekä analysoin valmiita teoksia ja teoksiin liittyviä tekstejä. Tutkin sitä, miten kuvat ja sanat liittyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Käsittelen erityisesti teosten ja näyttelyn nimeämisen problematiikkaa sekä näyttelytekstin merkitystä.

Pääasialliset tutkimusaineistoni ovat itse toteuttamani artefaktit sekä näihin artefakteihin liittyvät tekstit. Opinnäytetyöhöni sisältyy toiminnallinen osa, piirustuksista, maalauksista ja animaatiosta koostuva näyttelykokonaisuus Kertomuksia kasveista ja ihmisistä. Näyttely oli esillä Helsingissä Galleria Huudossa 24.6.–17.7.2022. Teokset ja niihin liittyvät tekstit – teosten nimet ja näyttelyn tiedoteteksti – toimivat opinnäytetyöni kuvan ja tekstin suhteen tarkastelun lähtökohtana. Lisäksi tutkimusaineistoni muodostuu teosten ja tekstien työprosessin dokumentaatioista. Näihin kuuluvat teosten eri työvaiheista otetut valokuvat sekä visuaaliset ja sanalliset muistiinpanot. Tutkimusaineistooni

kuuluu myös jonkin verran äänitettyä puhetta, ääneen ajattelua ja itsereflektointia.

Tavoitteena on tarkastella kuvan ja sanan kietoutumista toisiinsa semioottisen analyysin avulla, hyödyntäen myös laadullisen tutkimuksen fenomenologista metodologiaa, sekä tehdä kuvien tuottamisen ja kuvista kirjoittamisen prosessia näkyvämmäksi ja ymmärrettävämmäksi suhteessa omaan taiteelliseen työskentelyyn. Laadullisella tutkimisella pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan psyykkisiin ja kulttuurisiin viitekehyksiin liittyvää merkityksellistä toimintaa ja sen laatua sekä selittämään tutkittavaa ilmiötä, joka usein liittyy tutkijan omiin kokemuksiin (Anttila 2006, 275–276). Laadullinen tutkimusote soveltuu tutkimusongelman ratkaisemiseen, koska tutkimuksen keskiössä ovat empiiriset ja kvalitatiiviset aineistot, kuten teoskuvat, tekstit ja työskentelymuistiinpanot. Aineisto toimii ideoiden lähteenä.

Olen itse tutkimani ilmiön sisällä ja havainnoin ja tutkin tuottamiani teoksia ja työskentelyprosessiani introspektion keinoin. Laadullisessa tutkimuksessa minun ei tarvitse yrittää toimia ulkopuolisena havainnoijana. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä tutkittavan sisäisen kokemuksen ja näkemyksen kunnioittaminen sekä tutkijan oman subjektiivisuuden vaikutuksen ymmärtäminen osana tutkimusprosessia (Juhila 2021, luku ”Subjektiivisuuden arvostaminen”). Oman roolin merkityksen tiedostamisen lisäksi on ymmärrettävä kontekstit, joihin tutkittava ilmiö kiinnittyy. Nykyisen monimuotoisen kuvakulttuurin teoksia tulkitessa, kuvia tutkiessa ja niitä tuottaessa on tärkeää tiedostaa esimerkiksi taustalla vaikuttavat historialliset arvot, ajattelumallit ja käsitykset (Seppä 2012, 12).

Tulkitsen ja jäsenän kuvan ja sanan suhdetta myös semiotiikan käsitteiden ja näkökulmien avulla, erityisesti liittyen teoskokonaisuudesta kirjoitettuun näyttelytekstiin ja teosten nimeämiseen. Kuvien kanssa työskenteleville taiteilijoille sanallinen ilmaisu ja teosten nimeäminen tai niistä kirjoittaminen voi tuntua vaikealle tai epäolennaiselle. Taiteilija voi pohtia, etteikö riitä, että tekee kuvan, pitääkö sitä myös selittää ja sanallistaa. Vaikka yleensä ei ehkä haluaisikaan kategorisoida taideteosta, Altti Kuusamon (1990, 232–233) mukaan teoksen luokittelu nimeämällä on lähes väistämätöntä. Se tapahtuu joko

tiedostaen tai tiedostamatta, teosta määrittävän piirteen perusteella tai yleistäen ja samaistaen kokemuksen teoksesta aiempiin kokemuksiin.

Taiteilijan työhön liittyy usein niin sanottua hiljaista tietoa, joka on itse tekemällä ja kokeilemalla kertynyttä syvälle juurtunutta osaamista sekä aiemmilta sukupolvilta periytynyttä ammattitaitoa. Hiljaista tietoa voi olla vaikea sanallistaa, koska se on luonteeltaan henkilökohtaista ja intuitiivista, ja karttuu tekemällä ja harjoittelemalla käytännössä. (Anttila 2006, 73–75.) Opinnäytetyössäni pyrin sanallistamaan omaan taiteelliseen työskentelyyni liittyvää hiljaista tietoa.

Käsittelen tässä tekstiä olennaisena osana taideteosta ja teoskokonaisuutta. Lähestyn aihetta siitä näkökulmasta, että kuvalliseen taideteokseen tavalla tai toisella liittyvä teksti voi parhaimmillaan avata teokseen lisätasoa sen sijaan että se veisi jotain pois kuvasta tai toistaisi kuvan sisällön. Näkökulma on ensisijaisesti kuvan tekijän ja tekstien kirjoittajan. Tässä opinnäytetyössä tekijän tuottama teksti, joka liittyy oleellisesti opinnäytetyön toiminnallisen osion muodostaviin taideteoksiin, on omaa puhettani, itsereflektiota. Anttila (2006, 114) nostaa esiin oman kokemuksen tutkimisen ja itsereflektioon perustuvan metodologian ongelmallisuuden: tuloksilta ei voi odottaa objektiivisuutta tai yleistettävyyttä, mutta niiden on silti oltava mahdollisimman jaettavia ja avoimia.

Tarkastelen omia teoksiani, työskentelyprosessiani ja teosten yhteyteen tuottamiani tekstejä suhteessa omaan elämäkokemukseeni ja taidehistorialliseen jatkumoon. Näyttelyn teema liittyy ihmisten ja kasvien välisiin monitasoisiin suhteisiin. Menetelmänä käytän itsereflektointia, retrospektiötä ja ääneen ajattelua. Retrospektiossa muistellaan, kerrataan ja selitetään ajattelun prosessien etenemistä jälkikäteen, kun taas ääneen ajattelussa pyritään saamaan johonkin parhaillaan tapahtuvaan ajatteluprosessiin liittyvä sisäinen puhe talteen ja tarkasteltavaksi (Anttila 2006, 224–225).

Käytän myös osallistuvan filosofian menetelmää, jossa tutkija elää osana käsittelemäänsä ilmiötä. Juha Varton (1992, 99–100) mukaan osallistuvan filosofian menetelmässä tutkittava aineisto muuttuu merkitykselliseksi, kun tutkija sen käsittelemisessä ja analysoimisessa voi hyödyntää monipuolisesti kaikkea jo kertynyttä elämäkokemustaan, antaa menetelmän vaikuttaa myös omiin

käsityksiinsä ja tarvittaessa muuttaa tutkimustyön tapaa ja perusteita työn edetessä.

Kuvan ja sanan vuorovaikutus on hyvin laaja aihe, jopa rajattuna kuvallisten taideteosten, teosnimien ja näyttelytekstin välisiin suhteisiin. En pyri käsittelemään aihetta tyhjentävästi, vaan olen rajannut aihetta edelleen koskemaan omia teoksiani ja niihin liittyviä tekstejä tietyssä teemallisessa näyttelyssä. En siis tarkastele laajemmin kuvaa ja sanaa yhdistäviä genrejä, kuten esimerkiksi graffitimaalausta, sarjakuvaa tai (kirjan) kuvitusta, vaikka omissa teoksissani onkin piirteitä kahdesta jälkimmäisestä.

Tutkimuskysymykseni on, miten teksti vaikuttaa kuvaan kuvataiteen kontekstissa. Pohdin myös, kuinka teksti voi toimia kuvan tekemisen lähtökohtana. Tarkastelen sitä, millainen on tarinallinen kuva ja kuinka teksti luo mieli- ja kielikuvia. Käsittelem kuvan ja tekstin vuorovaikutusta myös teosten katsojan/kokijan näkökulmasta.

2 KUVAN JA SANAN VUOROVAIKUTUS

2.1 Semioottinen ja fenomenologinen näkökulma

Tarkastelen seuraavassa pääasiassa semioottisesta ja jossain määrin myös fenomenologisesta näkökulmasta teosten ja niiden nimien suhdetta sekä teoskokonaisuudesta kirjoitettua näyttelytekstiä, joka toimii eräänlaisena kehyksenä ja viitekehyksenä kuvallisille teoksille. Semiotiikassa taideteos voidaan ymmärtää merkinä tai symbolina silloin, kun se ilmaisee ja tarkoittaa jotakin tai viittaa johonkin toiseen todellisuuteen (Vuorinen 1997, 14). Toisaalta kaikkea taidetta ei ehkä voida ymmärtää merkkeinä. Jyri Vuorisen (1997, 239) mukaan taideteosta voidaan pitää merkinä silloin, kun teoksen merkityksiä ja viittaussuhteita pohditaan, tulkitaan ja analysoidaan, eli kun teosta käytetään merkinä.

Käytän yhtä teostani Juuret esimerkkinä taideteoksesta merkinä ja analysoin sen merkitystä ja viittauksia. Käsittelen sitä, miten näyttelykokonaisuuden teoksista kerrotaan näyttelyn tiedotetekstissä ja miten ne sitä kautta liitetään laajempaan kontekstiin. Tarkastelen myös yksittäisen teoksen nimen vaikutusta siitä tehtäviin tulkintoihin. Käsittelen aihetta omien teosteni kautta, jotka olivat esillä yksityisnäyttelyssä Galleria Huudossa Helsingissä 24.6.–17.7.2022.

2.2 Kuvien ja sanojen ominaispiirteistä ja yhteyksistä

Annoin näyttelykokonaisuudelle nimeksi Kertomuksia kasveista ja ihmisistä. Viittaan jo nimessä kertomiseen ja tarinoihin. Tarkoitan tässä erityisesti kuvallisia kertomuksia. Vaikka staattisella kuvalla onkin Kai Mikkosen (2005, 197) mukaan tarinallisia ominaisuuksia, jotka muistuttavat kielelle ominaisia merkityssuhteita, esimerkiksi ajan kulumisen esittäminen kuvassa ja staattisen kuvan ymmärtäminen kertomuksena on myös ongelmallista. Altti Kuusamon (1990, 76–78) mukaan kieli ja kuva eroavat toisistaan merkittävimmin siinä, että kielessä äänneistä muodostuvat sanat viittaavat kohteisiinsa mielivaltaisesti ja sopimuksenvaraisesti, kun taas kuvista ei ole eroteltavissa vastaavanlaisia riippumattomia, äänneiden kaltaisia peruselementtejä, vaan esitysintressi määrittää kuvan elementit. Kuva ja sanat eroavat Kuusamon mukaan myös

aikakäsitteeseen osalta: kuvat voivat toteutua vain preesensissä, tässä ja nyt, vaikka niiden merkitys viittaakin toisaalle.

Kuvat ja sanat siis eroavat toisistaan, eikä niitä voida täysin rinnastaa toisiinsa. Jos kuva ja sanat voisivat ilmaista jonkin asian tai ilmiön täysin identtisesti, ei ehkä olisi tarvetta tuottaa niitä kumpaakin tai käyttää niitä rinnakkain. Enemmän kuin kuvien ja sanojen eroavuuksien ja erityispiirteiden analysoiminen minua kiinnostaakin, minkälaisia uusia merkitystasoja niiden yhdistäminen voi luoda. Pohdin, miten kuva ja sana yhdessä voivat olla enemmän kuin osiensa summa.

Ihmismielelle on tyypillistä koittaa löytää kuvan ja sanojen välille yhtenevä merkitys silloinkin, kun yhteys niiden välillä on epäselvä. Kuvaan liitetty selittävä teksti luo kuvalle merkityksen, mutta myös kuva voi tuottaa siihen yhdistetylle tekstille uusia merkityksiä. (Mikkonen 2005, 133.) Tätä kuvan ja sanan vuorovaikutusta tarkastelen seuraavassa luvussa 2.3 teoksen ja sille antamani nimen välillä.

2.3 Analyysi taideteoksen ja sen nimen vuorovaikutuksesta

Teokseni Juuret on toteutettu vesiväri- ja guassimaalauksena pingotetulle kangaspohjalle (kuvio 1). Pohjaan on kuvattu rintakuva (taiteilijan omakuva), josta lähtee kaksi maalauskanakaista, kiilakehyksen ylittävää pitkää, käsimaista uloketta. Ulokkeet mutkittelevat juurimaisesti ja ulottuvat lattialle. Ne päättyvät kämmenmäisiin muotoihin, jotka lepäävät lattialla. Ihmishahmo on kauttaaltaan suonimaisten juonteiden peitossa. Haarautuvat juonteet jatkuvat ulokkeiden/raajojen kärkiin asti. Teoksen nimi viittaa kasvimaailmaan. Juuret ovat kasvien usein näkymätön, maanalainen osa. Juurilla on monenlaisia tehtäviä, kuten ravinteiden ja veden kuljettaminen ja toisaalta kasvin pitäminen kiinni maassa. Juuret voi ihmisen tapauksessa mieltää verisuoniksi tai hermoverkoiksi. Voidaan pohtia, minkälaisia uusia merkityksiä teksti luo kuvalle ja kuva tekstille.

Kuvio 1. Teos Juuret (Elina Katara, 2021, vesiväri ja guassi kankaalle)

Matthew Hallin (2011, 137) mukaan kasveja ja ihmisiä pidetään hyvin erilaisina organismeina, vaikka tieteessä tunnustetaan, että ihmisillä ja kasveilla on yhteinen kaukainen kantamuoto. Hänen mukaansa erilaisuuden korostaminen vahvistaa ihmisen käsitystä omasta etevämmydestään suhteessa kasveihin ja aiheuttaa myös ihmisen erkaantumista laajemmasta luontoyhteydestä.

Gaston Bachelard (2003, 447–448) vertaa avautuvaa ja sulkeutuvaa ovea avoimen ja suljetun merkitykseen olemisessa ja kielessä. Bachelardin mukaan kieli avautuu poeettisen ilmaisun kautta. Teosesimerkissäni nimi Juuret ankkuroi kuvallisen teoksen tiettyyn merkityssisältöön, mutta koska kuvassa ei varsinaisesti suoraan voi nähdä juuria, nimessä on myös poeettinen ulottuvuus, joka avaa uusia merkitystasoja kuvaan. Ihmisellä voi olla kuvaannollisesti ja symbolisesti juuret jossakin, esimerkiksi taiteen tekemisessä.

Teoksen ”juuret”, kädet, lepäävät galleriatilan lattialla. Ne eivät ole juurtuneet mihinkään, ne eivät ole kiinni missään. Teos käsittelee myös juurettomuutta. Kai Mikkonen (2005, 85) analysoi kirjassaan Bruegelin maalausta Ikaroksen putoaminen ja määrittelee teoksen nimen sen mentaaliseksi kehykseksi, joka ehdottaa, kuinka kuvaa voi tulkita ja miten siihen voi suhtautua. Mielestäni Mikkosen käyttämä termi ”ehdottaa” on kiinnostava: tulkitsen sen siten, että

teoksen nimi ei kuitenkaan määrää, kuinka teosta tulee katsoa tai ymmärtää, vaan ennemminkin se avaa näkökulmia ja mahdollisuuksia tulkinnoille.

3 KUVAN JA SANAN SUHDE KUVATAITEILIJAN TYÖSSÄ

3.1 Tekstit käytännön työssä

Monien kuvataiteilijoiden käytännön työhön liittyy tilanteita ja tehtäviä, joissa tarvitaan kykyä tuottaa tekstiä omaan taiteelliseen työskentelyyn tai teoksiin liittyen. Tekstin tuottaminen voi tarkoittaa esimerkiksi ideoiden keräämistä ja muistiinmerkitsemistä, kuvallisia teoksia, joiden osana on sanat/teksti, teosten nimeämistä, CV:n ja niin sanotun artist statement -tekstin tai tiedotetekstien kirjoittamista.

Omassa työssäni taiteilijana olen tuottanut kaikkia edellä mainittuja tekstejä. Tässä keskityn kuvaamaan sekä sanoja ennen kuvia, eli sitä, miten käytän sanoja kuvallisten teosten luonnostelemiseen, että sanoja kuvien jälkeen, eli sitä, miten nimeän valmiita teoksia. Pysin sanallistamaan myös sitä, miten niin sanottu tekijän hiljainen tieto on käytössä suunnittelu-, luonnostelu- ja nimeämisprosesseissa.

Omalla kohdallani luonnostelu ja ideoiminen alkaa useimmiten sanoista, vaikka valmiit teokset ovat esittäviä kuvia. Kirjoitan muistiinpanoja ja kerään talteen yksittäisiä sanoja tai lauseita, joita vain juolahtaa mieleeni. Sanojen ja lauseiden alkuperä on useimmiten tunnistamaton. Olen ehkä kuullut tai lukenut jotakin, josta on jäänyt alitajuntaani jälki, sana. Työmuistiinpanoissani saattaa olla yksittäisiä sanoja, lauseita tai pidempiä tekstejä.

3.2 Työskentelyprosessin kuvaus esimerkkitapauksen kautta

Aloitin uusien teosten työstämisen tulevaa näyttelyä varten heti vuoden 2022 alussa. Osan teoksista, joita suunnittelin laittavani esille, olin tehnyt valmiiksi jo aiemmin. Työskentelytapani on hidas ja usein piirustuksissani on paljon toistavaa liikettä ja pintaa. Mielestäni työskentelyni muistuttaa toistavuudessaan käsitöiden tekemistä, esimerkiksi neulomista. Pidän itseäni taiteen käsityöläisenä, koska fyysinen käsillä tekeminen on minulle tärkeää. Toistava liike piirustuksissa saa parhaimmillaan aikaan rennon mutta keskittyneen flow-tilan, jossa ajatukset virtaavat estoitta ja ideoita kehkeytyy ja pulpahtelee mieleen pakottomasti. Jos

haluan muistaa näitä ajatuksia, ne on syytä merkitä muistiin nopeasti. Harmillista kyllä, muistiinpanojen tai luonnosten tekeminen helposti katkaisee flow-tilan. Minulle nopein ja vähiten häiritsevä tapa on kirjoittaa yksittäisiä sanoja tai lauseita paperilappusille tai puhelimen muistiin – puhelin on useimmiten lähettyvillä.

Olin tehnyt pitkään teosta, jossa maalasin vesiväreillä ja guasseilla betonilaatan reunoihin Suomessa äärimmäisen uhanalaisiksi määriteltyjä sammalia (liite 2). Laatan raskaus, harmaus ja sen merkitys rakennusmateriaalina muodostavat kontrastin herkille ja helposti pois pyyhkiytyville sammalkuville. Teoksen valmistuessa minusta alkoi tuntumaan siltä, että haluan vielä jatkaa betonilaatta-aiheen parissa. Olen viehättyynyt kasveista, jotka urbaaneissa ympäristöissä kasvavat paikoissa, joissa niiden ei oikeastaan haluttaisi kasvavan. Valokuvasin tällaisia kasveja kaupunkikävelyilläni.

Aloin ajatella käsitettä ”rivien välistä lukeminen”, eli sitä, miten jokin asia sanomatta jätettynäkin voidaan kuitenkin tulkita ja ymmärtää, tai jokin asia ikään kuin annetaan ymmärtää, sanomatta sitä kuitenkaan suoraan. Nopeasti tehtyihin työmuistiinpanoihin 17.4.2022 (liite 2) tallensin ajatusten kulkua, joka johti uuden betonilaatta-aiheisen, mutta paperipohjaisen teoksen syntymiseen (kuvio 2). Teos sai alkunsa sanoista. Muistiinpanoissani tartuin ilmaisuun ”ei mitään rivien väleissä” ja tästä ilmaisusta tuli myöhemmin myös teoksen nimi. Valitsin piirustusvälineeksi lyijykynän, koska sana ”lyijy” aiheuttaa mielikuvia raskaudesta ja haitallisuudesta. Lyijykynäjäljen harmaus viittaa myös betonin harmauteen.

Kuvio 2. Teos Ei mitään rivien väleissä (Elina Katara, 2022, lyijykynä paperille, paperileikkaukset)

Rikkakasvin voi ajatella olevan kasvi, joka kasvaa ihmisen mielestä väärässä paikassa. Sama kasvi, esimerkiksi apila, on hyvä niityllä tai nurmikolla, mutta epätoivottu kasvaessaan betonilaatoituksen väleissä. Välejä myrkytetään ja kitketään, jotta luonto ei tulisi sotkemaan ihmisen raivaamaa, ruuduttamaa ja päällystämää aluetta.

Leikkelin betonilaattarivistöä kuvaavasta lyijykynäpiirustuksesta laattojen väleihin kasvaneet kasvit irti. Rivien välit muuttuivat tyhjiksi, mutta kasveista jäivät jäljelle niiden muotoiset aukot. Valolla ja varjoilla on teoksessa tärkeä rooli: valo tulee aukkojen läpi ja piirustuksen taakse ja alle, paperin heittämään varjoon, ilmestyy valokasveja.

Tässä teoksessa kuvan ja sille annetun nimen välillä vallitsee ristiriita. Nimen voi ymmärtää kirjaimellisesti ja konkreettisesti suhteessa kuvaan ja tavallaan kuva vastaakin ajatusta ”ei mitään rivien väleissä”. On kuitenkin ilmeistä, että rivien väleissä tapahtuu paljon. Kasvit ovat valloittaneet tilan paperin ”väärältä” puolelta. Poistamisen seurauksena ja valokasveiksi muuttuneina ne ovat ikään kuin enemmän ja huomiota herättävämmiin läsnä ja esillä. Rikkakasvit kasvavat missä kasvavat ja uhmaavat siten ihmisen rakentamaa järjestystä.

4 KERTOMUKSIA KASVEISTA JA IHMISISTÄ -NÄYTTELY

4.1 Valtasuhteita

Opinnäytetyöni taiteellisen osion muodostaa ihmisten ja kasvien välistä suhdetta käsittelevä taideteoskokonaisuus, yksityisnäyttely Kertomuksia kasveista ja ihmisistä, joka oli esillä Galleria Huudossa Helsingissä 24.6.–17.7.2022. Kokonaisuuden muodostavat teokset ovat piirustuksia ja maalauksia. Mukana on myös animaatio. Näkökulma on ihmiskeskeinen, vaikka teokset kyseenalaistavatkin antroposeenin aikakauden oikeutuksen.

Teokset käsittelevät sitä, miten ihmiset ilmaisevat itseään ja kommunikoivat (keskenään) kasvien välityksellä ja toisaalta, miten kasvien kohtelussa tulevat näkyviin valtasuhteet; kuinka ihminen asettaa itsensä muiden lajien yläpuolelle ja arvottaa kasveja. Toiset kasvit ovat hyviä, kun ne kasvavat oikeissa paikoissa ja tuottavat ihmiselle hyödyllisiä asioita, mutta toiset - tai samat - kasvit väärissä paikoissa ovatkin niin sanottuja rikkakasveja tai muuten poistettavia, muokattavia ja karsittavia. Valtasuhteisiin liittyy myös ihmisen toiminnasta aiheutunut ilmastonmuutos ja lajikato. Ihmisten ja kasvien valtasuhteiden lisäksi ja niihin rinnastuen tarkastelen kuvan ja tekstin valtasuhteita. Pohdin, kuinka paljon ne vaikuttavat toisiinsa, onko toinen niistä dominoivampi vai vaihtelevatko niiden suhteet.

4.2 Kertomuksia toisista

Ihmiset ovat kertoneet kasvien ja eläinten kautta tarinoita ihmisestä, esimerkiksi antiikin ajan faabeleiden muodossa. Ihminen on keksinyt kasveille aikojen kuluessa myös monenlaisia inhimillisiä merkityksiä. Ihminen on kehitellyt ”kasvien kieliä”, siis symboliikkaa, jota tiettyjen kasvien on katsottu edustavan. Renessanssitäiteessä taiteilijat kuitenkin kiinnostuivat uudella tavalla kasvien tarkasta ja jopa tieteellisestä kuvaamisesta niihin liitettyjen perinteisten ja runsaiden symbolisten merkitysten lisäksi (Fisher 2011, 7).

Ihmiset mieltävät kasvit toisenlaisiksi (kuin ihmiset), muiksi. Ne ovat paikoilleen juurtuneita ja hiljaisia. Ainakin niiden kieli on ihmiselle vierasta ja suurelta osin

tuntematonta. Jukka Mikkonen (2016) viittaa kasvien ominaisuuksia ja filosofiaa käsittelevässä artikkelissaan filosofian professori Michael Marderin (2015) käsityksiin kasviajattelusta, jonka voi ymmärtää kasvua, maatumista ja muodonmuutosta ilmentävänä ja edistävänä ajattelun ja elämisen tapana.

4.3 Valintoja suhteessa kehyskertomukseen

Näyttelytekstissä, eli näyttelyn sisältöä kuvaavassa lehdistötiedotteessa (liite 1) olen sanallisesti määritellyt teoskokonaisuudelle kontekstin. Näyttelyteksti toimii useasta teoksesta muodostuvan teoskokonaisuuden suhteen hieman samoin kuin teoksen nimi suhteessa teoskuvaan. Teksti antaa vinkkejä, ehdottaa ja avaa näkökulmia ja tasoja esillä oleviin teoksiin.

Näyttelytekstiä voi pitää koko näyttelyn kehyksenä, joka esimerkiksi avaa kuviin johtaneita polkuja, eli työskentelyprosessia, taiteilijan omia ajatuksia ja käsityksiä siitä mitä hän on tehnyt ja miksi, sekä liittyy esillä olevat teokset laajempiin konteksteihin. Näyttelyteksti piti omassa tapauksessani laatia jo hyvissä ajoin ennen varsinaista näyttelyä, jolloin osa teoksista oli vielä kesken tai niitä ei ollut ollenkaan ja ajatus teoskokonaisuudesta oli vielä hahmottumatta.

Näyttelytekstiä kirjoittaessani käytin apunani työskentelyprosessin aikana tekemiäni muistiinpanoja ja tallennettuja ääneen ajattelun hetkiä. Tekijänä suhde omiin teoksiin on monitasoinen. Niihin on kutoutunut mukaan monenlaisia tunteita ja ajatuksia, joista vain osa on tietoisia. Vain pieni osa niistä välittyy teoksen vastaanottajalle. Tekijä ei voi kovinkaan paljon määrittää ja hallita sitä, mitä kokija/katsoja teoksista saa irti ja miten ne hänelle ilmenevät. Tästä, kokijan ja teoksen välisestä suhteesta, kirjoitan tarkemmin luvussa 4.5. On vaikea päättää, mistä haluaa kirjoittaa, mitä asioita haluaa korostaa ja mistä ei halua sanoa mitään. Mietin, onko teksti paljastavampaa kuin kuvat. Päätin jättää kaikkein henkilökohtaisimman tason kokonaan tekstin ulkopuolelle. Päädyin korostamaan ekologisia teemoja, ihmisten ja kasvien välisiä valtasuhteita ja aiheiden ja työskentelyni rönstyilyä.

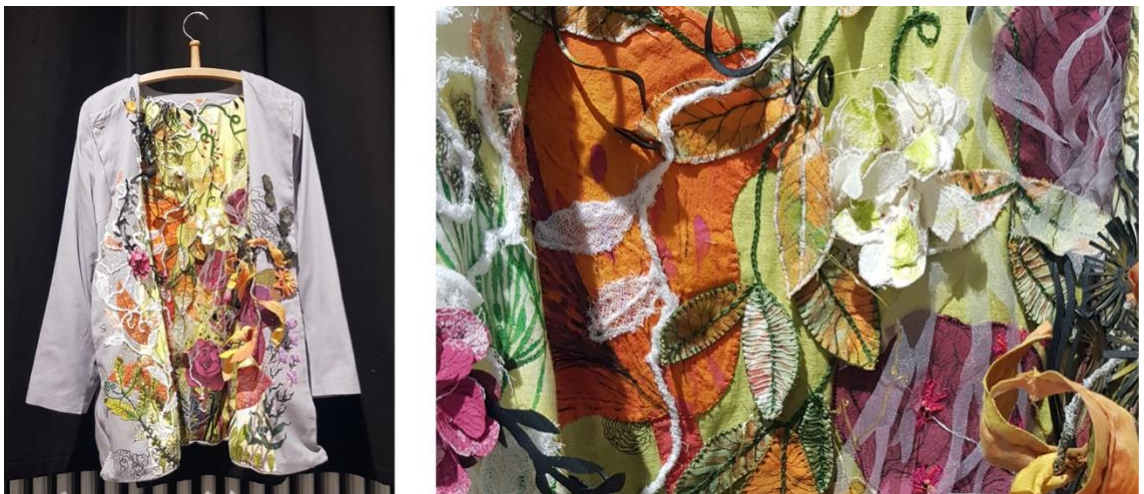
Sain teosten ripustusvaiheessa apua useilta henkilöiltä, toisilta taiteilijoilta, joiden kanssa arvioimme teoskokonaisuutta. Ensimmäisenä ripustuspäivänä, puolisoni toimiessa ripustusapuna, saimme aikaiseksi karsitun kokonaisuuden, jossa

korostui menetyksen ja kuoleman tematiikka. Olin tyytyväinen kokonaisuuteen, mutta seuraavana ripustuspäivänä, kun apunani oli toinen henkilö ja kun olin lukenut kirjoittamani näyttelytekstin uudelleen läpi, minusta alkoi tuntua, ettei teksti kuvannut sitä kokonaisuutta, joka teoksistani oli edellisenä päivänä muotoutunut. Suhde aiemmin kirjoittamaani näyttelytekstiin muuttui. Teksti alkoi tuntua velvoittavalle: minun olisi asetettava esille teoksia, jotka vastaisivat tekstin kuvailua ja sisältöjä. Palautin useita jo karsittuja teoksia takaisin kokonaisuuden osaksi ja kokonaisuus muuttui toiseksi. Siinä alkoi korostua runsaus ja rönsyily.

Teokset ja näyttelyteksti käyvät omassa työskentelyssäni keskenään vuoropuhelua. Ensin on sanallinen muistiinpano, joka toimii kuvan luonnoksena ja lähtökohtana. Kuvaa tehdessä syntyy uutta tekstiä, uusia muistiinpanoja, jotka edelleen vaikuttavat kuvaan ja muokkaavat sitä. Valmiisiin kuviin ja muistiinpanoihin pohjautuen syntyy kokonaisuutta kuvaava ja valottava näyttelyteksti. Näyttelyteksti puolestaan vaikuttaa siihen, mitkä teokset valitsen lopulta asetettaviksi esille.

4.4 Tekijä kohtaa teoksensa

Näyttelyssä oli esillä teokseni Introvertin takki, joka on itse ommeltu, ulkopuolelta harmaa, huomiota herättämätön ja tavanomainen takki, mutta jonka sisäpuoli on eri käsityö- ja taiteen menetelmin muutettu värikkääksi, rönsyileväksi ja villisti kasvavaksi puutarhaksi (kuvio 3).

Kuvio 3. Teos Introvertin takki (Elina Katara, 2014–2022, sekatekniikka)

Teos sai alkunsa 2014 ja sisäpuolen puutarha on jatkanut kasvuaan vuoteen 2022 asti. Takin sisävuoren puutarhalla viittaa renessanssiajan taiteeseen, jolloin naistaiteilijat alkoivat maalata taidokkaita kukka-aiheisia maalauksia ja nousivat esiin varteenotettavina taiteilijoina. Sinebrychoffin taidemuseon näyttelyjulkaisussa Linné ja pieni pala paratiisia Claudia de Brün (2022, 30) kuvailee renessanssiajan taiteilijanaisten työskentelyä, työskentelyedellytyksiä ja sitä, miksi nimenomaan naiset alkoivat maalata kukka-aiheisia teoksia. Naisille sopivana toimintaympäristönä pidettiin taloa ja puutarhaa ja toimintana käsitöiden tekemistä. De Brünün mukaan tasokkaista teoksista välittyy heidän ammattitaitonsa, lahjakkuutensa ja kiinnostuksena tieteeseen. Ajattelen edellä mainittuun pohjautuen, että kasviaiheisilla maalauksilla naiset laajensivat toimintaympäristöään, ilmaisivat itseään monipuolisemmin ja ikään kuin raivasivat tilaa olemiselleen, pysytellen kuitenkin ”sopivassa” ja tutussa kontekstissa.

Introvertin takki on eräänlainen omakuva, jonka kautta olen tarkastellut käsityksiäni naistaiteilijuudesta taidehistoriallisessa jatkumossa, oman tilan tarvetta ja tilan ottamista arjessa, puutarhaa ja kasveja metaforina mielelle ja mielikuvitukselle, sekä suhdetta ulkoisen ja sisäisen välillä. Emanuele Coccia (2020, 99) pohtii kasveja ja kasvien elämää filosofisesta näkökulmasta ja toteaa, että kukat ovat attraktoreita, jotka vetävät maailmaa puoleensa ja imevät ja sulauttavat sen itseensä. Teoksessani kukkien voi ajatella houkuttelevan kohti ja luokse, mutta harmaan napitettavan takin puolestaan sulkevan ulkopuolelle ja työntävän pois. Ilman teoksen nimessä olevaa introvertti-termiä, takin introspektiivinen psykologinen viittaus saattaisi jäädä vähemmälle huomiolle. Carl Jungin psykologisen tyypittelyn mukaisesti introvertti on henkilö, joka on omaa sisäistä maailmaansa tutkiskeleva ja pohdiskeleva sekä sisäänpäin suuntautuneempi kuin introvertin vastakohta ekstravertti (Noschis 2011, 132–133). Nimi tuo teokseen sen visuaalisten elementtien – puutarha ja takki, ulkopuolen harmaus ja sisäpuolen kirkkaat värit – lisäksi psykologisen tason.

4.5 Teos kohtaa katsojan

Esittelin näyttelyäni eräälle näyttelyvieraille ja kerroin teosten taustalla vaikuttaneista ajatuksistani ja tarkoituksistani. Hänen spontaani toiveensa oli,

että kertomiani asioita olisi ollut luettavissa teosten yhteydessä. Niitä olisi hänen mukaansa ollut siten helpompi ymmärtää. Jäin pohtimaan, kuinka tärkeää oikeastaan on ymmärtää teoksia niin kuin tekijä itse on ne ymmärtänyt ja tarkoittanut.

Ajattelen, että kun taiteilija asettaa tekemänsä teoksen esille toisten katsottavaksi ja koettavaksi, teoksella alkaa oma elämä. Se irtautuu tekijästään, silloinkin kun teos on tiiviisti sidoksissa tekijän henkilökohtaisiin ja yksityisiin kokemuksiin ja elämään. Teos kiinnittyy siihen aikaan, jona se on tehty ja asettuu taidehistorialliseen jatkumoon, vaikka tekijä ei varsinaisesti olisi tietoisesti viitannut teoksellaan aiemmin tehtyyn taiteeseen. Toisaalta teosta tulkitaan eri tavoin eri aikoina ja siinä voidaan nähdä vaihtuvia yhteyksiä muuhun taiteeseen ja muihin elämän osa-alueisiin. Altti Kuusamon (1990, 231–232) mukaan taiteesta käyty julkinen puhe, esimerkiksi päivälehtikritiikki, ylläpitää yleisiä käsityksiä taiteesta. Toisenlaisena ja erityisenä puheena hän pitää tieteellistä puhetta sekä taiteilijan omaa puhetta, jos se liittyy olennaisesti teoksen sisäiseen maailmaan. Kirjoittaessani teoksistani ja nimetessäni ne jatkan ja kasvatan teosten sisäistä maailmaa tavalla, jota ajattelen Altti Kuusamon tarkoittavan.

Taiteilijalla on teosta työstäessään ajatuksia ja tarkoituksia teoksen merkityksen suhteen. Ennakoimattoman ja arvaamattoman uuden tason luo katsoja (vastaanottaja/kokija). Teos puhuttelee katsojaa tavoilla, joita on yhtä monia erilaisia kuin on katsojiakin. Teoksen ja katsojan vuorovaikutus on eräänlaista keskustelua. Teoksen ja katsojan vuoropuhelu on verrattavissa vuoropuheluun, jota tekijä käy teoksen kanssa sitä tehdessään. Nähdäkseni vuoropuhelun kautta katsoja ikään kuin luo teoksen uudelleen, tai ainakin hän luo teokselle uusia merkitystasoja.

5 POHDINTA

Opinnäytetyöni keskeinen tavoite on ollut tarkastella laadullisen tutkimuksen viitekehyksessä kuvan ja sanan suhdetta kuvataiteilijan työssä ja kuvataiteessa oman taiteellisen työskentelyni kautta. Koska aihe on hyvin laaja, rajasin käsittelyn koskemaan teosten nimeämistä, sekä näyttelytekstin merkitystä taidenäyttelykokonaisuuden osana. Opinnäytetyöni toiminnallinen osa, piirustuksista, maalauksista ja animaatiosta koostuva näyttelykokonaisuus Kertomuksia kasveista ja ihmisistä, oli esillä Helsingissä Galleria Huudossa 24.6.–17.7.2022. Opinnäytetyöni tutkimusaineisto muodostuu tähän näyttelyyn toteuttamistani artefakteista, niihin liittyvistä teksteistä, sekä erilaisista luonnos- ja työskentelyprosessia kuvaavista dokumentaatioista.

Olen lisäksi pyrkinyt avaamaan taideteosten valmistusprosessia ja teoksiin liittyvien tekstien kirjoitusprosessia, sanallistamaan työskentelyyn vaikuttavaa hiljaista tietoa, sekä analysoimaan valmiiden teosten ja niihin liittyvien tekstien suhdetta muutamien teosesimerkkien avulla semioottisen analyysin keinoin. Tavoitteena on ollut tehdä kuvien tuottamisen ja kuvista kirjoittamisen prosessia näkyvämmäksi ja ymmärrettävämmäksi suhteessa omaan taiteelliseen työskentelyyni paitsi itselleni, myös muille. Opinnäytetyön näkökulma on tekijän ja syntynyt itsereflektion ja retrospektion avulla, osallistavan filosofian menetelmää hyödyntäen.

Tärkein tutkimuskysymykseni on ollut, miten teksti vaikuttaa kuvaan kuvataiteen kontekstissa. Olen tarkastellut sitä, miten teksti voi toimia kuvallisen taideteoksen tekemisen lähtökohtana, millainen on tarinallinen kuva ja kuinka teksti luo mieli- ja kielikuvia. Olen pohtinut kuvan ja tekstin vuorovaikutusta myös teosten katsojan/kokijan näkökulmasta.

5.1 Tulosten tarkastelu ja yhteenveto

Opinnäytetyöni luonne on pohdiskeleva ja se on muodostunut eräänlaiseksi vuoropuheluksi itseni ja teosteni kanssa. Yksiselitteisiä, täsmällisiä tai kattavia vastauksia laajaan tutkimuskysymykseen on vaikea esittää siitä huolimatta, että olen rajannut tarkastelun koskemaan omaa taiteellista työskentelyäni ja

yksityisnäyttelyäni Kertomuksia kasveista ja ihmisistä. Pohdinnat voi kuitenkin tiivistää ja vetää yhteen siten kuin ne ilmenevät omassa taiteellisessa työskentelyssäni, ja antaa seuraavanlaisia vastauksia tutkimuskysymyksiini:

Teksti luo kuvalle uusia merkitystasoja viitatessaan kontekstiin, joka ei ole välittömästi silmin havaittavissa kuvassa. Teoksen merkityksiä ja sisältöjä pohtimalla ja tulkitsemalla teosta voidaan käyttää ja tarkastella merkinä (Vuorinen 1997, 239). Analysoin semioottisesta viitekehuksesta käsin teoksiani Juuret (kuvio 1) ja Introvertin takki (kuvio 3) ja osoitin, että taideteoksen/kuvan nimeäminen liittyy siihen uusia merkitystasoja. Merkitykset voivat olla luonteeltaan poeettisia. Tekstin ja kuvan suhde voi olla myös ristiriitainen. Käytin esimerkkinä teostani Ei mitään rivien väleissä (kuvio 2), jossa kuvan ehdottaman sisällön ja sen nimen välillä on ironinen ristiriita. Tällainen ristiriita luo jännitteen sanan ja kuvan välille.

Teksti toimii kuvan/taideteoksen henkisenä kehyksenä. Se ehdottaa, kuinka kuvaa voi tulkita ja miten siihen voi suhtautua. (Mikkonen 2005, 85.) Näyttelyteksti toimii näyttelyn raamina, joka ehdottaa ja avaa näkökulmia esillä oleviin teoksiin ja valottaa kuviin johtanutta työskentelyprosessia. Näyttelytekstin suhdetta näyttelyn teoskokonaisuuteen voi verrata teosnimen ja teoksen/kuvan suhteeseen.

Teksti voi toimia luonnoksena ja lähtökohtana kuvallisille teoksille. Käytin esimerkkinä teostani Ei mitään rivien välissä (kuvio 2) ja kuvailin sen sanallisiin muistiinpanoihin (liite 2) pohjautuvaa työprosessia. Teokset ja näyttelyteksti vaikuttavat toisiinsa kehämäisesti. Sanallinen muistiinpano toimii kuvan lähtökohtana. Kuvaa tehdessä syntyy uusia muistiinpanoja, jotka edelleen muokkaavat kuvaa. Kuviin ja muistiinpanoihin pohjautuen syntyy kokonaisuutta kuvaava näyttelyteksti. Näyttelyteksti vaikuttaa siihen, mitkä teokset valikoituvat esille näyttelyyn.

Osa kuvataiteilijan ammattitaidosta muodostuu hiljaisesta tiedosta. Sen sanallistaminen tuo näkyväksi hiljaisen tiedon merkityksen suunnittelu-, luonnostelu-, ja nimeämisprosesseissa. Kuvasin, miten omassa työskentelyprosessissani teoksen luonnostelu ja ideoiminen alkaa useimmiten sanoista, vaikka lopulliset teokset ovatkin kuvia. Teoksen vastaanottaja käy

teoksen kanssa eräänlaista keskustelua, joka on verrattavissa vuoropuheluun, jota tekijä käy teoksensa kanssa sen valmistusvaiheessa.

5.2 Oman oppimisen pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen on selkeyttänyt kuvan ja sanan vuorovaikutuksen merkitystä omassa taiteellisessa työssäni sekä jäsentänyt taiteellisen työskentelyn prosessin etenemistä luonnostelusta ja ideoinnista valmiiseen näyttelykokonaisuuteen asti. Introspektion avulla kerätty henkilökohtainen tieto on opinnäytetyön kirjallisen osion kirjoittamisen myötä peilautunut laajempaan teoreettiseen viitekehykseen, ja sitä kautta lisännyt henkilökohtaisten prosessien ymmärrystä.

On ollut hyödyllistä sanallistaa sekä omaa hiljaista tietoa, jota on kertynyt taiteilijan työssä, että intuitiivisesti edennyttä työskentelyprosessia. Sanallistaminen on antanut keinon tarkastella analyyttisemmin oman työskentelyn etenemistä ja sen ominaispiirteitä. Olen tullut tietoisemmaksi tavastani työskennellä ja myös siitä, mitä olen teoksillani tavoitellut. Hahmotan selvemmin, miten olen päätenyt tekemään juuri tietynlaisia valintoja teosten ripustamisen suhteen – valintoihin on vaikuttanut etukäteen kirjoitettu näyttelyteksti, näyttelyn tarina.

Olen alkanut pohtia enemmän teoksen ja katsojan välistä suhdetta. Minua on alkanut kiinnostaa, minkälaisia kertomuksia syntyy teoksen ja katsojan kohtaamisissa. Olen myös alkanut nähdä roolini ja merkitykseni kuvan tekijänä eräänlaisena tarinan kertojana ja tarkemmin sanottuna, tarinan kertomuksen aloittajana. Tekijänä lausun aloituksen, ”olipa kerran...” ja sen jälkeen kertomus jatkaa kulkuaan itsenäisesti.

5.3 Jatkotutkimusaiheita

Omaan kokemukseen ja itsereflektioon nojautuvan tutkimuksen ei voi olettaa olevan objektiivista tai yleispätevää, kuten Pirkko Anttila (2006, 114) toteaa. Valitsemaani lähestymistapaa ja opinnäytetyöni tuloksia ei ehkä voi yleistää, mutta ne voivat tarjota peilauspinnan toiselle kuvataiteilijalle tai teoksen

vastaanottajalle, joka on kiinnostunut teosten muotoon ja merkitykseen johtaneesta prosessista, taiteilijan näkökulmasta ja suhteesta tekemiinsä teoksiin. Olen pyrkinyt kuvailemaan omaa työskentelyprosessiani ja teosten ja teoksiin liittyvien tekstien syntyyn johtaneita ajatusprosesseja mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti. Aihe on todella laaja, enkä ole pyrkinyt käsittelemään sitä millään muotoa kattavasti, vaan ikään kuin raottamaan kurkistusluukkuja.

Aiheessa, kuvan ja sanan suhteessa kuvataiteen kontekstissa, riittää tutkittavaa, vaikka sitä on tutkittukin laajasti muun muassa semiotiikassa. Taideteosten nimeämisestä ja näyttelytekstin suhteesta teoksiin on kirjoitettu myös useita opinnäytetöitä eri oppilaitoksissa. Silti jatkotutkimus- ja kehittämisaiheena ehdotan lisää konkreettisia työskentelyprosessien kuvauksia ja analyyseja kuvataiteilijoilta, joiden työskentelyn ytimessä on kuvan ja sanan suhteen tarkastelu, esimerkiksi sanat ja teksti kuvan osana ja kuvallisena elementtinä, tai kuvan ja sanan yhdessä muodostaman poeettisen merkitystason muodostumisen tutkiminen. Kiinnostava jatkotutkimusaihe on myös tutkia teoksen ja katsojan välistä suhdetta ja minkälaista vuoropuhelua katsoja käy teoksen ja siihen liittyvän tekstin kanssa.

LÄHTEET

- Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi.
- Bachelard, G. 2003. Tilan poetiikka. Suom. Tarja Roinila. Helsinki: Nemo. (Ranskankielinen alkuteos 1957.)
- de Brün, C. 2022. Maalauksia paratiisista. Teoksessa C. de Brün & K. Eskelinen (toim.) Linné ja pieni pala paratiisia. Helsinki: Sinebrychoffin taidemuseo 12–39.
- Coccia, E. 2020. Kasvien elämä. Sekoittumisen metafysiikka. Suom. Jussi Palmusaari. Helsinki: Tutkijaliitto. (Ranskankielinen alkuteos 2016.)
- Fisher, C. 2011. Flowers of the Renaissance. Lontoo: Frances Lincoln Limited.
- Hall, M. 2011. Plants as Persons. A Philosophical Botany. Albany: State University of New York Press.
- Herranen, K., Houni, P. & Karttunen, S. 2013. ”Pitäisi laajentaa työalaansa”. Kuvataiteilijoiden ammattirooli ja osaamistarpeet tulevaisuuden työelämässä. Cuporen julkaisuja 21. Viitattu 11.9.2022
https://www.cupore.fi/images/tiedostot/kuvataiteilijan_ammattirooli_ja_osaamist_osaami.pdf.
- Juhila, K. 2021. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.6.2022
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>.
- Kuusamo, A. 1990. Kuvien edessä. Esseitä kuvan semiotiikasta. Helsinki: Gaudeamus.
- Mikkonen, J. 2016. Kasvit, kaikki heidän viisautensa. niin & näin 3/16. Viitattu 29.6.2022 <https://www.netn.fi/artikkeli/kasvit-kaikki-heidan-viisautensa>.
- Mikkonen, K. 2005. Kuva ja sana. Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä. Helsinki: Gaudeamus.
- Noschis, K. 2011. Carl Gustav Jung. Elämä ja psykologia. Jyväskylä: Kampus Kustannus.
- Seppä, A. 2012. Kuvien tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vuorinen, J. 1997. Taideteos merkinä. Johdatus semioottiseen taidekäsitykseen. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

LIITTEET

- Liite 1. Näyttelyteksti
- Liite 2. Työmuistiinpano ja teoskuva

Liite 1. Näyttelyteksti

Lehdistötiedote Elina Kataran näyttelyyn Kertomuksia kasveista ja ihmisistä,
Galleria Huuto 24.6.-17.7.2022

Galleria Huuto / Huuto II

Elina Katara

Kertomuksia kasveista ja ihmisistä

24.6.-17.7.2022

Esillä olevia teoksia tehdessäni annoin itselleni luvan rönsyillä. Niinpä teokset käsittelevät paitsi kasvien ja ihmisten välisiä suhteita, myös kuvitelmia, katoavaisuutta, unohtamisen pelkoa, sekä sitä, minkälaisen perinnön jätämme.

Ihmisten ja kasvien suhteet ovat monitasoiset. Kasveihin on eri aikoina liitetty vaihtelevia merkityksiä, symboliikkaa ja arvoituksia. Teokseni liittyvät osaksi taidehistorian kasviaiheisten teosten pitkää jatkumoa. Olen kiinnostunut mm. 1700-luvun kasvimuotokuvista, 1600-luvun kukka-asetelmamaalauksista ja renessanssiajan kukka-aiheisista maalauksista. Minua kiehtoo se, miten ihmiset ilmaisevat kasvien välityksellä tunteita, esteettisiä mieltymyksiä, arvostusta (toisia ihmisiä kohtaan) ja hetkellisyyttä. Kasvit valjastetaan ikään kuin puhumaan ihmisten puolesta, välittämään meidän viestejämme.

Mistä tunne järjestyksestä ja hallinnasta syntyy? Puun voi muotoilla kuutioksi tai sitoa, jotta oksat kasvavat haluttuun suuntaan. Pihalaatoitus on kunnollinen silloin kun saumojen väleissä ei kasva mitään (ylimääräistä). Miellän joutomaakasvustot tiiviisti rakennettujen kaupunkien henkireikinä ja jonkinlaisina vapaina tai omalakisina alueina. Olen kiinnostunut ns. rikkakasveista ja erityisesti voikukista, jotka puskevat esiin rakennetun ympäristön halkeamista. Mikä on rikkakasvi? Se on kasvi, joka kasvaa ihmisen mielestä väärässä paikassa. Monet ihmiset eivät halua voikukkia pihoilleen. Mietin, haluavatko voikukat ihmisiä pihoilleen. Kerran näin voikukan, joka oli asettunut kasvamaan massiivisen kivitalon pieneen syvennykseen. Se oli siinä kotonaan, talon valtias. Koti on siellä missä juuret ovat. Mielestäni voikukissa ja ihmisissä on paljon samaa.

Olen pohtinut paljon sitä, miten ihminen kokee olevansa muiden elollisten olentojen yläpuolella ja miten lyhytnäköistä toimintaa tästä seuraa. Luin ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen julkaisua Suomen lajien uhanalaisuus - Punainen kirja 2019*, joka on Suomen lajien viides uhanalaisuusarviointi. Etsin ko. julkaisussa äärimmäisen uhanalaisiksi luokiteltujen sammalien valokuvia verkosta ja maalasin löytämieni kuvien pohjalta niiden muotokuvia betonilaattaan. Monet sammalet, jotka olivat ensimmäisten eliöiden joukossa maan pinnalla, ovat nyt vaarassa hävitä täältä lopullisesti ihmisen toiminnan seurauksena, mm. rakentamisen ja ilmastomuutoksen vuoksi.

Teoksia tehdessäni luin antiikin ajan faabeleita, joissa kuvataan usein eläinten, mutta myös kasvien kautta ihmisen toimintaa ja piirteitä. Oma aikaamme kutsutaan epävirallisesti anrtoposeeniksi, ajanjaksoksi, jolloin ihmisen toiminta vaikuttaa voimakkaasti maapallon elämään. Tein tähän aikaan liittyvistä huomioista näyttelyyn kuvallisia kertomuksia, joissa on etäisiä kaikuja muinaisista faabeleista.

*Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Elina Katara

Liite 2. Työmuistiinpano ja teoskuva

Työmuistiinpano 17.4.2022

Betonilaattamaalaus, jossa väleistä puskevat kasvit on leikattu pois. Paperileikkaukset, aukot. Kasvialueen pitsi.

Ei mitään rivien väleissä
Rivien väleissä ei mitään
Tyhjät rivien välit
Lue rivien väleistä

Teoskuva: Elina Katara, 2022, Reuna-alue, vesiväri, guassi ja tussi betonilaatalle. Galleria Huuto 2022, Elina Kataran näyttelyssä Kertomuksia kasveista ja ihmisistä

